

2023. gada 18. maijā
valsts kontrolieris Rolands Irklis
sniedz ziņojumu Saeimai

Valsts kontroliera ikgadējais ziņojums Saeimai

Rolands Irklis, valsts kontrolieris

18.05.2023.

Godātais Saeimas priekšsēdētāj, Saeimas Prezidiņ!

Cienītās deputātes un godātie deputāti!

Labdien arī ikvienam, kas seko līdzī šai Saeimas sēdei un manam ziņojumam!

Lai arī darba kārtības jautājums skan "valsts kontroliera ziņojums", tomēr vēlos uzsvērt, ka šodien ziņojū visas Valsts kontroles vārdā. Šodien man ir iespēja ziņot par Valsts kontroles darba rezultātiem, pateicoties profesionālam un pašizliedzīgām Valsts kontroles padomes locekļu, revidentu un ikviena cita Valsts kontroles darbinieka ieguldījumam. Tādēļ vēlos sākt savu ziņojumu ar pateicību ikvienam kolēģim, kurš ar aizrautību veic savu darbu, sekmējot Valsts kontroles mērķu sasniegšanu un mūsu valsts kopējo izaugsmi.

Paldies arī tiem publiskā sektora darbiniekiem, kas ir atsaucīgi gan revīzijās, gan ieteikumu ieviešanas procesā un nevaldības organizācijām, ar kurām mums veidojas arvien ciešāka sadarbība. Paldies arī Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisijai par sadarbību un ieteikumu ieviešanas sekmēšanu.

Aizsardzība

Pagājušajā gada 24. februāra rīts gan man, gan maniem kolēģiem un visai mūsu sabiedrībai atnesa šausminošas ziņas par Krievijas brutālo militāro agresiju pret Ukrainu. Gan mūsu sabiedrība, gan valdība spēja ātri mobilizēt resursus, lai sniegtu nepieciešamo civilo un militāro palīdzību mūsu Ukrainas draugiem. Vienlaikus bija nepārprotami skaidrs, ka militāras agresijas draudi no mūsu lielā austrumu kaimiņa no teorētiskiem nu kļuvuši par pavisam reāliem un vienīgā iespēja šos draudus mazināt, ir mūsu aizsardzības spēju stiprināšana, kas šī gada laikā ir kļuvusi par augstāko mūsu valsts prioritāti un izaicinājumu tuvākajos gados. Arī mēs Valsts kontrolē apzināties šos izaicinājumus un saskatām savu lomu un ieguldījumu mūsu valsts aizsardzības spēju stiprināšanā. Pagājušajā gadā noslēdzām revīziju par NBS personāla politiku, vērtējot, kā veicas ar mērķu sasniegšanu šajā jomā. Valsts

2023. gada 18. maijā
valsts kontroleris Rolands Irklis
sniedz ziņojumu Saeimai

aizsardzības koncepcija paredz, ka līdz 2024. gadam ir jāsasniedz 8000 liels profesionālā dienesta karavīru skaits. Lai arī kopš 2014. gada profesionālā dienesta karavīru skaits ir ievērojami palielinājies (no aptuveni 4,5 tūkstošiem līdz aptuveni 6,5 tūkstošiem) šobrīd šis pieaugums ir faktiski apstājies un sasniegt 8000 karavīru atzīmi nākamajā gadā varētu būt sarežģīti. Revīzijas laikā rūpīgi analizējām arī mūsu NATO sabiedroto Kanādas un Beļģijas pieeju attiecībā uz bruņoto spēku personālpolitikas veidošanu. Karavīrus dienestā ir svarīgi ne tikai piesaistīt, bet arī noturēt. Revīzijā konstatējām, ka ir būtiski pieaudzis to karavīru skaits, kas atvaļinās pirms līguma termiņa beigām, un īpaši augsts īpatsvars (22 % – 2020. gadā), kas atvaļinās pirmajā dienesta gadā. Lai arī līdzīgas tendences var novērot arī citās valstīs, saredzam, ka mūsu bruņotie spēki var darīt vairāk, lai šādas tendences mazinātu. Esam savus ieteikumus balstījuši Kanādas pieredzē, kur uzsvars personāla motivācijas stiprināšanā ir elastīgi dienesta līgumu termiņi, rotācijas iespējas un elastīgi noteiktas karjeras jomas, uzlabota līdzdalība karjeras lēmumu pieņemšanā, veicinot atbilstību starp personīgām vēlmēm un nodarbinātību, kā arī ģimenes atbalsta politika. Kanāda ir apņēmusies panākt, ka tās bruņoto spēku sastāvā līdz 2026. gadam būs 25 % sieviešu. Lai arī Latvijā ir viens no augstākajiem sieviešu īpatsvaram bruņotajos spēkos, arī mums, pilnveidojot motivācijas sistēmu un atbalsta politiku, būtu iespējams palielināt sieviešu interesi par militāro karjeru.

Paralēli mūsu veiktajai revīzijai tika pieņemts lēmums arī par Valsts aizsardzības dienesta izveidošanu, kas arī ir vērsts uz militārā personālsastāvā nodrošināšanu nākotnē. Valsts aizsardzības dienestam var būt arī pozitīva ietekme uz profesionālā dienesta karavīru piesaisti. Citu valstu pieredze rāda, ka pozitīva pieredze obligātajā militārajā dienestā vairo interesi par profesionālo dienestu un vēlmi turpināt militāro karjeru.

Bet mūsu bruņotie spēki nesastāv tikai no profesionālā dienesta karavīriem. Mums ir arī zemessargi un rezerves karavīri. Šobrīd veicam revīziju par bruņoto spēku rezerves sistēmas efektivitāti. Tās nozīme mums tuvākajos gados arvien pieaugs, ņemot vērā Valsts aizsardzības dienesta izveidošanu un rezerves karavīru skaita pieaugumu.

Mūsu aizsardzības spējas nav atkarīgas tikai no karavīru skaita. Tiem ir jābūt arī labi apgādātiem, ekipētiem un visbeidzot paēdušiem. Diemžēl pēdējā laika notikumi

2023. gada 18. maijā
valsts kontrolieris Rolands Irklis
sniedz ziņojumu Saeimai

saistībā ar pārtikas loģistikas iepirkumu ir raisījuši jautājumus par to, vai esošā nodrošinājuma un iepirkumu sistēma aizsardzības resorā spēj sasniegt labākos rezultātus par optimālākajām izmaksām. Valsts kontrole jau šobrīd vērtē konkrēto pārtikas loģistikas iepirkumu, un par šī izvērtējuma rezultātiem plānojam informēt jau pēc dažām nedēļām. Tāpat šobrīd plānojam jau vasarā uzsākt visaptverošu revīziju par aizsardzības resora iepirkumu un apgādes sistēmu, lai ilgtermiņā sekmētu tās atbilstību, efektivitāti un drošību.

Civilā aizsardzība

Līdz ar pieaugušo ārējo apdraudējumu aktualizējās arī diskusijas par spēju kara un citos ārkārtējos apstākļos pasargāt mūsu civiliedzīvotājus. Šobrīd ir skaidrs, ka Krievijas agresija Ukrainā nav vērsta tikai pret militāriem mērķiem – Krievija sistemātiski iznīcina civilo infrastruktūru un veic nežēlīgus kara noziegumus pret civiliedzīvotājiem. Civilās aizsardzības sistēmai ir jābūt spējīgai nodrošināt vajadzīgo pasākumu kopumu gan militāra apdraudējuma, gan dabas un cilvēku izraisītu katastrofu gadījumos. Mums ir jābūt gataviem ārkārtējā situācijā nekavējoties reaģēt un nodrošināt, ka cilvēki tiek evakuēti, nodrošināti ar pārtiku, apģērbu, siltumu, medikamentiem. Mums ir jābūt efektīvai sistēmai, kas ļauj ātri novērst katastrofas vai to rādītās sekas un pēc iespējas mazināt kaitējumu cilvēku dzīvībai, veselībai un īpašumam. Diemžēl, ja militārajā jomā kopš 2014. gada ir notikusi pozitīva attīstība, tad civilās aizsardzības joma ir gandrīz pilnībā bijusi atstāta novārtā. Sekas tam izjutām jau Covid-19 pandēmijas laikā, kad uz papīra saņemtie krīzes risināšanas mehānismi īsti nestrādāja un visu pandēmijas laiku tika meklēti piemērotākie krīzes pārvaldības mehānismi. Šoziem piedzīvojām arī lokālu katastrofu Jēkabpilī, kad no krastiem izgāja Daugava. Lai arī pašvaldība ar plūdu sekām, šķiet, kopumā tika galā labi, tomēr tikai šajā brīdī pēc būtības tika aktualizēts jautājums par aizsargdambju stāvokli plūdu apdraudētajās teritorijās. Valsts civilās aizsardzības plānā pie preventīvajiem pasākumiem kā pirmais ir noteikts tieši hidrotehnisko būvju pārbūve un atjaunošana. Tomēr līdzīgi kā ar citiem pasākumiem šim ir noteikti vairāki atbildīgie un maksimālais izpildes termiņš (2027. gads), bet tā arī netop skaidrs, cik, kurās vietās un kādā apjomā šie darbi tiks veikti. Faktiski šī brīža Valsts civilās aizsardzības plāns ir iespējamo darbību un pasākumu katalogs, nevis skaidru

2023. gada 18. maijā
valsts kontrolieris Rolands Irklis
sniedz ziņojumu Saeimai

pasākumu kopums, kurš skaidri paredzētu konkrētas paveicamās darbības un to izpildes termiņus. Lai mēs kā valsts un sabiedrība būtu gatavi krīzēm, nepietiks tikai ar labi sagatavotiem plāniem – gan paši plāni, gan iesaistīto pušu gatavība tos pildīt krīzes situācijās ir regulāri jātestē mācībās. Diemžēl pēdējās visaptverošās civilās aizsardzības mācības Latvijā ir notikušas vien 2016. gadā, lai gan tādām vajadzētu būt vismaz reizi četros gados vai pat biežāk, ņemot vērā aktuālo draudu un risku līmeni. Visbeidzot sekmīgai krīžu pārvarēšanai var būt ļoti nepieciešamas materiālās rezerves. Iepriekšējos četros gados finansējums to veidošanai netika piešķirts, lai gan katru gadu tika prasīts. Šī gada budžetā finansējums ir piešķirts vismaz Ekonomikas ministrijai materiālo rezervju veidošanai. Mūsu aicinājums būtu, ka resoriem finansējums šādām vajadzībām jau būtu ietverts bāzes finansējumā un nebūtu jāpieprasa caur prioritārajiem pasākumiem, jo mūsu iedzīvotāju drošība un izdzīvošana katastrofu gadījumā nav ekstra, bet gan pirmā nepieciešamība.

Noslēdzot par civilo aizsardzību, vēlos uzsvērt arī nepieciešamību pilnveidot katastrofu pārvaldības institucionālo modeli. Mūsu katastrofu pārvaldība ir decentralizēta ar daudziem atbildīgajiem, kas pats par sevi nav trūkums, tomēr vienlaikus šādai sistēmai ir jābūt ļoti koordinētai visos līmeņos, sākot no pašvaldības, līdz pat Ministru prezidentam. Arī šajā revīzijā, analizējot citu valstu modeļus, konstatējām, ka Lielbritānijā, Zviedrijā un Igaunijā ir izveidotas augsta līmeņa katastrofu pārvaldīšanas un koordinēšanas institūcijas, kas nodrošina saskaņotu rīcību starp iesaistītajām pusēm.

Tādēļ pozitīvi vērtējams tas, ka valdības deklarācija un rīcības plāns paredz izveidot Nacionālo krīzes vadības centru un ieviest arī citus Valsts kontroles ieteikumus šajā jomā.

Valsts attīstības plānošana

Diemžēl formāla pieeja plānošanā un plānu realizēšanā nav tikai atsevišķs izņēmums civilās aizsardzības jomā. Nereti tā ir sistēmiska problēma visos politikas plānošanas un reformu īstenošanas līmeņos.

Pagājušā gada sākumā noslēdzām Valsts pārvaldes reformu plāna revīziju. Lai arī ziņojumā Ministru kabinetam norādīts, ka lielākā daļa plāna uzdevumi ir izpildīti vai izpildīti daļēji, tomēr realitātē būtu grūti atzīt, ka reformas patiešām pēc būtības ir

2023. gada 18. maijā
valsts kontrolieris Rolands Irklis
sniedz ziņojumu Saeimai

notikušas. Piemēram, viens no darbības virzieniem bija vērsts uz "nulles birokrātijas" principa ieviešanu, kas paredzēja – ja tiek virzīts apstiprināšanai jauns tiesību akts, kas paredz palielināt administratīvo slogu, vienlaikus jāiesniedz tiesību akts, kas tai pašai mērķa grupai paredz slogu samazināt vai atcelt līdzvērtīgā apmērā. Lai arī "nulles birokrātijas" princips tika ieviests "uz papīra", tomēr trijos šī principa darbības gados tas realitātē netika piemērots nevienā tiesību akta apstiprināšanas gadījumā. Pirms dažām nedēļām valdībā ir pieņemts nākamais valsts pārvaldes reformu plāns, kas šoreiz saucas "Valsts pārvaldes modernizācijas plāns". Nenoliedzami, tas satur labas ieceres par valsts pārvaldes efektivitātes celšanu, politikas kvalitāti, atbalsta funkciju centralizēšanu un digitālo transformāciju, tomēr jau šobrīd daudzviet plānā ir grūti izsekot, kā tajā paredzētās aktivitātes pēc būtības palīdzēs sasniegt izvirzītos mērķus. Kā viens no galvenajiem snieguma mērīšanas rādītājiem ir izvirzīts – uzticēšanās līmeņa palielināšanās valsts pārvaldei līdz 50 %. Lai arī mērķis ir labs un saprotams, tomēr neuzticēšanās valsts pārvaldei ir krietni vien kompleksāka problēma, kuru diez vai var atrisināt ar vienu modernizācijas plānu. Šāds plāns var uzlabot valsts pārvaldes sniegumu un sekmēt ilgtermiņa politiku uzlabošanu, bet būtiskas izmaiņas uz "savas ādas" plāna realizācijas laikā iedzīvotāji varētu vēl nesajust. Piemēram, OECD kā nozīmīgus uzticību ietekmējošus faktorus min izglītību, finansiālo stāvokli un sociālo statusu. Ja vēlamies panākt sabiedrības lielāku uzticību valsts pārvaldei, tad valsts pārvaldei visdrīzāk ir jāspēj pēc būtības realizēt konkrētu nozaru politikas, kurām ir tieša pozitīva ietekme uz iedzīvotāju vajadzībām.

Diemžēl nereti šeit pozitīvas pārmaiņas panākt ir grūti. Viens no pozitīvu pārmaiņu klupšanas akmeņiem ir tas, ka politikas plānošana nereti ir atrauta no budžeta plānošanas procesa. Valsts kontrole jau 2016. gadā revīzijā par budžeta plānošanu norādīja, ka politikas plānošanas dokumenti ne vienmēr uzrāda nepieciešamo finansējumu. Un otrādi – izstrādājot budžetu, netiek vērtēts, vai un cik lielā mērā ar to plānots sasniegt attīstības mērķus. Šajā ziņā spilgts piemērs ir šī gada valsts budžets un veselības politikas pamatnostādnes – tās paredz, ka veselības aprūpes finansējums līdz 2027. gadam sasniedz 6 % no IKP, bet faktiski šogad pat speram soli atpakaļ, plānojot to zem 4 % no IKP. Nepieciešamību sasaistīt attīstības plānošanu ar budžeta plānošanu akcentējām arī nesen pabeigtajā revīzijā par ANO ilgspējas mērķu sasniegšanu un ceram, ka šajā jomā tomēr mācīsimies no pagātnes kļūdām.

2023. gada 18. maijā
valsts kontrolieris Rolands Irklis
sniedz ziņojumu Saeimai

Dažkārt ar reformām nesokas ne tikai finansējuma trūkuma dēļ, bet gluži vienkārši tādēļ, ka tās netiek pienācīgi vadītas. Pagājušajā gadā noslēdzām revīziju par tiesu ekspertīžu reformu. 2020. gadā valdībā tika pieņemts lēmums šo jomu reformēt un divas iestādes, kas katra atrodas savā resorā un kur daļa no funkcijām pārklājas, apvienot vienotā iestādē. Diemžēl revīzijā secinājām, ka katra iestāde pēc valdības lēmuma turpina dzīvot savu dzīvi tā, it kā nekāda reforma nenotiktu – katra atsevišķi attīsta nekustamos īpašumus un laboratorijas un, neiesaistot otru iestādi, attīsta savas informācijas sistēmas.

Un tad ir reformas, kuras formāli ir īstenotas, bet faktiski prasa vēl būtisku darbu, lai tas nestu cerētos ieguvumus. Administratīvi teritoriālā reforma ir viena no tādām. Valsts kontrolē esam uzsākuši revīziju ciklu pašvaldībās, vērtējot arī to, vai pašvaldības pēc apvienošanās veic nepieciešamās darbības un izmanto lielāku novadu priekšrocības, lai vietējo pārvaldi veidotu sabiedrības interesēm atbilstošāku – efektīvāku un ekonomiskāku. Pagājušajā gadā noslēdzām pirmo šāda veida revīziju par pašvaldību personālpolitiku pēc administratīvi teritoriālās reformas. Tika sagaidīts, ka pēc reformas pašvaldības varētu kopumā optimizēt administratīvajām funkcijām nodarbināto skaitu. Diemžēl revīzija parādīja, ka pašvaldības visbiežāk, plānojot nodarbināto slodžu skaitu, tam ir piegājušas formāli. Valsts kontrole revīzijas gaitā izveidoja produktivitātes novērtēšanas metodiku, kas dod iespēju novērtēt nepieciešamo darbinieku skaitu. Šī metodika šobrīd ir pieejama ne tikai revīzijas izlasē iekļautajām pašvaldībām, bet ikvienai pašvaldībai. Ir svarīgi, lai administratīvi teritoriālā reforma nebeidzas tikai ar robežu pārvilkšanu, bet pēc būtības sekmē reģionu attīstību, nodrošina iedzīvotājiem pieejamākus un kvalitatīvākus pakalpojumus un mazina tās atšķirības, kas bija vērojamas pirms reformas starp lielākiem un mazākiem novadiem.

Kapitālsabiedrību pārvaldība

Valsts kontrole regulāri veic arī revīzijas valsts kapitālsabiedrībās. Pagājušajā gadā vērtējām to, kā Satiksmes ministrijai veicas ar kapitālsabiedrību pārvaldību, bet pavisam nesen noslēdzām revīziju par valsts nekustamo īpašumu politiku. Secinājumi nereti ir līdzīgi – kapitāldaļu turētāji daudz proaktīvāk varētu izmantot savas iespējas ietekmēt kapitālsabiedrību attīstību, mērķu noteikšanu un veikt uzraudzību pār to

2023. gada 18. maijā
valsts kontroleris Rolands Irklis
sniedz ziņojumu Saeimai

īstenošanu. Kapitālsabiedrību sniegunā liela nozīme ir pārvaldības institūcijām – valdei un padomei. Mūsu valstī joprojām ierasta prakse ir, ka vadošie ministriju ierēdņi savieno savu pamatdarbu ar amatiem valsts kapitālsabiedrībās. Piemēram, ministrijas valsts sekretārs vienlaikus pilda padomes priekšsēdētāja pienākumus cita resora kapitālsabiedrībā. Lai arī darbs padomē nav uzskatāms par pilna laika darbu, tomēr tās nav tikai dažas sēdes gadā. Daudzām kapitālsabiedrībām ir desmitiem padomes sēžu gadā, aktīvāk ir jāiesaistās brīžos, kad tiek izstrādātas stratēģijas vai kapitālsabiedrība saskaras ar nopietnām grūtībām, kurām ir ietekme uz stratēģisko mērķu sasniegšanu. Līdz ar to ir pamatots jautājums, vai pilna laika amatu atbildīgā ierēdņa pozīcijā ir iespējams pilnvērtīgi apvienot ar ne mazāk atbildīgiem amatiem kapitālsabiedrībās. Un, ja nevar, tad kas tajā brīdī cieš vairāk – ministrijas vai kapitālsabiedrības pārvaldība?

Bērni

Labas pārvaldības trūkumiem var būt arī ļoti smagas cilvēcīgas sekas. Pagājušā gada nogalē saņēmām ziņas no Krāslavas, kur ģimenē vardarbīgā nāvē mirusi trīsgadīga meitenīte. Ģimene jau ilgstoši bija bāriņtiesas un sociālo dienestu redzeslokā, tomēr traģēdiju nespēja novērst. Pirms dažiem gadiem Valmieras Valsts ģimnāzija atteicās uzņemt skolēnu, kas bija sekmīgi nokārtojis iestājeksaāmenus, tikai tādēļ, ka bērns iepriekš bija apguvis speciālo izglītības programmu – šis ir skaļš piemērs, kad sistēma, kurai jābūt atbalstošai un jāsekmē iekļaujoša izglītība, tiek pavērsta pret bērnu un viņa interesēm. Pagājušā gada rudenī plašu rezonansi ieguva notikums Jelgavā, kur 15 gadus veca meitene brutāli piekāva par sevis trīs gadus jaunāku meiteni. Arī šo gadījumu, iespējams, varēja novērst, ja pusaudzes uzvedības problēmas būtu pamanītas savlaicīgāk un ar atbilstošiem pasākumiem tiktu sekmēta uzvedības korekcija. Pagājušajā gadā Valsts kontrole noslēdza trīs revīziju ciklu, kurās tika vērtēta valsts politikas un rīcības efektivitāte attiecībā uz bērnu ārpusģimenes aprūpi, izglītības nodrošināšana bērniem ar speciālām vajadzībām un atbalsta pasākumi bērniem ar uzvedības traucējumiem.

2023. gada 18. maijā
valsts kontrolieris Rolands Irklis
sniedz ziņojumu Saeimai

Šajās trīs revīzijās ir daudz vienojošu problēmu. Pirmkārt, pakalpojumu savlaicīgums un pieejamība – daudzās pašvaldībās ir grūtības nodrošināt nepieciešamos sociālos pakalpojumus, kas savlaicīgi sekmētu ģimeņu funkcionēšanas spēju atjaunošanos. Daudzās izglītības iestādēs bērniem ar speciālām vajadzībām nav nodrošināti nepieciešamie speciālā pedagoga psihologa, logopēda un rehabilitācijas pakalpojumi. Līdzīgi ne visur ir pieejami pakalpojumi bērniem ar uzvedības traucējumiem. Visi šie pakalpojumi būtu visvairāk nepieciešami pēc iespējas agrīnā stadijā, kad palīdzība ģimenēm un bērniem ir visefektīvākā. Savukārt novēlota palīdzība, visdrīzāk, jau būs cīņa ar sekām – atņemtu bērnību, neiegūtu izglītību un pusaudzību pastrādātiem noziegumiem. Visas šīs revīzijas vieno arī nepietiekama sadarbība un informācijas apmaiņa starp dažādām iesaistītajām pusēm, kas ļautu laicīgi identificēt problēmas un savlaicīgi tās risināt. Sākotnējās problēmas ģimenē var pamanīt jau ģimenes ārsts, skola vai sociālais dienests. Visbeidzot, svarīgi ir, lai mēs kā sabiedrība kopumā nebūtu vienaldzīgi pret mūsu bērniem un meklētu veidus, kā tiem palīdzēt, tādēļ liels paldies tām nevaldības organizācijām, kas aktīvi iesaistās bērnu un ģimeņu problēmu risināšanā un arī atbalstīja Valsts kontroles darbu šajās revīzijās. "Svešu bērnu nav!", tādēļ nebūsim vienaldzīgi, gan valsts pārvaldes līmenī ieviešot Valsts kontroles ieteikumus šajā jomā, gan savās ikdienas gaitās.

Vide

Domājot par bērniem, ir svarīgi tiem ne tikai nodrošināt labu bērnību šodien, bet arī rūpēties par to, lai saglabātu mūsu planētu viņiem un nākamajām paaudzēm, kas sekos. Valsts kontrole regulāri veic revīzijas arī jomās, kas skar vides un ilgtspējas jautājumus. Pagājušajā gadā noslēdzām revīziju par bioloģiski noārdāmo atkritumu apsaimniekošanu. Diemžēl revīzijā atklājām, ka Latvijā esam iecerējuši būvēt BA pārstrādes jaudas, kuras vairāk nekā divas reizes pārsniedz prognozes par mājāsaimniecību radīto atkritumu daudzumu. Vienlaikus nav nopietni vērtētas iespējas izmantot alternatīvus un lokālākus risinājumus, kā, piemēram, biogāzes staciju pielāgošana vai kompostēšana. Turklāt lielāks darbs ir jāiegulda, veicinot ieradumu maiņu sabiedrībā, pretējā gadījumā daudzmiljonu ieguldījumi infrastruktūrā nesīs tikai zaudējumus. Šis ir gadījums, kur Valsts kontroles revīzija ir bijusi ļoti savlaicīga un pieļautās kļūdas vēl ir iespējams labot, pirms radīts lielāks

2023. gada 18. maijā
valsts kontroleris Rolands Irklis
sniedz ziņojumu Saeimai

kaitējums. Savukārt, neko nemainot, ir risks, ka pārlietu lielas infrastruktūras izveidē neekonomiski izlietosim miljoniem eiro, vienlaikus nesasniesim atkritumu šķirošanas un pārstrādes mērķus, kas rada risku iedzīvoties Eiropas Savienības soda naudās. Galu galā, turpināsim degradēt mūsu vidi tā vietā, lai atkritumus izmantotu efektīvi un ilgstspējīgi.

Pavisam nesen noslēdzām revīziju par Latvijas zemes dzīļu izmantošanu. Šī ir daudzmiljonu eiro joma, kur mums valstī vispār nav ne skaidras vīzijas, ne politikas par turpmāko attīstību. Pastāv augsts risks, ka, šādi turpinot, ilgtermiņā nodarām nevajadzīgu kaitējumu videi un vienlaikus negūstam maksimālo pievienoto vērtību no mūsu resursu izmantošanas. Arī šajā revīzijā konstatējām, ka ceļu būves nozarē netiek izmantots otrreizējo materiālu pārstrādes potenciāls. Tā rezultātā riskējam gan strauji noplicināt mūsu zemes dzīļu bagātības, gan nevajadzīgi kaitējam videi tur, kur to varētu nedarīt.

Finanšu revīzijas

Nozīmīga Valsts kontroles darba daļa ir finanšu revīzijas, kur katru gadu sagatavojam aptuveni 27 atzinumus un ziņojumus. Šis ir svarīgs darbs, lai likumdevējam, valdībai, sabiedrībai un investoriem nodrošinātu skaidru un neatkarīgu informāciju par mūsu resoru, iestāžu un mūsu valsts kopējo finanšu stāvokli. Valsts kontrolei pēdējos gados ir arvien mazāk bijis jāsniedz negatīvi atzinumi vai atzinumi ar iebildēm. To sekmē gan tas, ka iestādes ņem vērā Valsts kontroles ieteikumus un labo iepriekšējos gados pieļautās kļūdas, gan tas, ka sadarbībā ar revidējamām vienībām cenšamies šīs kļūdas labot vēl revīzijas laikā, ja vien tas ir iespējams. Vakar jau publiskojām jaunus finanšu revīziju ziņojumus. Šogad revīzijas laikā tika izlaboti 95 % no konstatētajām kļūdām. Diemžēl šogad finanšu revīzijās būtiskāk nekā iepriekš ir iezīmējušās problēmas ar prioritāro pasākumu finansējuma plānošanu un izlietojumu. No pārbaudītajiem 144 miljoniem eiro gandrīz 50 miljoni eiro nav izlietoti sākotnējam piešķiršanas mērķim un ir pārdalīti citiem pasākumiem – līdz ar to nav sasniegti arī ar šo finansējumu plānotie rezultāti.

Atzinums ar iebildēm gan joprojām ik gadu tiek sniegts par valsts saimnieciskā gada pārskatu, kas ir arī lielākā un nozīmīgākā Valsts kontroles veiktā finanšu revīzija. Lai

2023. gada 18. maijā
valsts kontrolieris Rolands Irklis
sniedz ziņojumu Saeimai

arī šeit Valsts kontroles ieteikumi tiek pamazām ieviesti, joprojām līdz galam nav ieviests vecākais aktīvais Valsts kontroles ieteikums par uzkrāšanas principa ieviešanu budžeta ieņēmumu uzskaitē. Valsts kontrole pirmo reizi ieteikumu šajā jautājumā sniedza tālajā 2006. gadā. Lai arī šobrīd normatīvā bāze ir sakārtota, praktiskā ieviešana Valsts ieņēmumu dienestā joprojām kavējas. Tas šobrīd visvairāk ir saistīts ar IT sistēmu savlaicīgu un kvalitatīvu ieviešanu.

Valsts kontrole

Valsts kontrole mudina pilnveidot savu darbu ne tikai citiem publiskajā sektorā, bet arī pati cenšas būt paraugs un ikdienā pilnveido savu darbu. Pagājušais bija mūsu pirmais jaunās četru gadu stratēģijas gads. Viens no uzsvariem mūsu stratēģijā ir panākt labāku līdzsvaru starp lietderības un atbilstības jautājumu vērtēšanu. Mūsu ieskatā ir svarīgi panākt, ka lietas ne tikai tiek darītas pareizi, bet tiek darītas pareizās lietas. Likumība un atbilstība, noteiktu procesu un procedūru ievērošana pati par sevi vienmēr negarantē labāko un sabiedrības interesēm atbilstošāko rezultātu. Mēs droši vien nešaubāties, ka pārlieku liela birokrātija un neefektīvi procesi var nodarīt vairāk ļauna nekā laba. Valsts pārvaldei ir nepieciešama birokrātija, lai nodrošinātu skaidrus, tiesiskus procesus un skaidru atbildības sadalījumu. Tomēr katram no šiem procesiem ir jābūt ar savu pievienoto vērtību un jēgu. Arī kontroles procedūrām ir jābūt jēgpilnām un riskos balstītām – kontrolējošās institūcijas nevar un tām arī visbiežāk nevajag pārbaudīt katru subjektu vai katru detaļu. Ir jānovērtē visu veidu riski, jāliek lietā analītiskais darbs un jāparedz samērīgas procedūras, lai efektīvi novērstu kļūdas, mazinātu zaudējumus valstij un noķertu pārkāpējus.

Tādēļ saredzam būtisku pievienoto vērtību lietderības revīzijām, ar kuru palīdzību varam sekmēt valsts pārvaldes efektivitāti, produktivitāti un ekonomiskumu. Ja 2021. gadā vien 9 % no revīzijām bija lietderības revīzijas, tad jau 2022. gadā 46 % no visām revīzijām bija lietderības revīzijas. Arī pagājušā gada nogalē plānojot jaunās revīzijas šim gadam, lielāko daļu jauno revīziju esam plānojuši kā lietderības.

Valsts kontroles mērķis nav vienkārši konstatēt problēmas – mūsu mērķis caur revīzijām un ieteikumiem ir sekmēt Latvijas attīstību un izaugsmi tajās jomās, kur sniegums līdz šim nav bijis labs. Šajā ziņā esam gandarīti, ka vairāk nekā 90 % no

2023. gada 18. maijā
valsts kontrolieris Rolands Irklis
sniedz ziņojumu Saeimai

mūsu ieteikumiem tiek ieviesti. Diemžēl dažkārt ieteikumu ieviešana kavējas. Tādēļ mūsu stratēģijā šajā ziņā ir viens jauns mērķis – sekmēt, ka palielinās to ieteikumu īpatsvars, kas tiek ieviests sākotnējā termiņā. Valsts kontrole ik gadu novērtē arī sava darba tiešo finansiālo ietekmi, kur to novērtējam pret Valsts kontroles budžetu – pagājušajā gadā šajā rādītājā esam sasnieguši vēsturiski augstāko rādītāju – 1:5,6 EUR. Proti, katrs Valsts kontroles budžetā iztērētais eiro ir devis tiešu finansiālu atdevi 5,6 eiro apmērā. Vienlaikus esmu pārliecināts, ka netiešā finansiālā ietekme un cita veida ietekme ir vēl daudz būtiskāka.

Pagājušajā gadā tikai veikts arī Valsts kontroles darba ārējais novērtējums. Starptautiska ekspertu komanda no Lietuvas, Dānijas un Slovēnijas augstākajām revīzijas iestādēm veica Valsts kontroles darba izvērtēšanu. Esam gandarīti par saņemto novērtējumu, ar kuru atzīts, ka Valsts kontroles darbs pilnībā atbilst starptautiskajiem revīziju standartiem. Priecēja, ka atsevišķos jautājumos kolēģi slavēja mūsu darbu un atzina, ka var tikai mūs izmantot kā labo piemēru. Vienlaikus saņemām arī ieteikumus, ko vēl savā darbā varam pilnveidot, un atbilstošus pasākumus jau esam ieplānojuši šī gada darba plānā. Tomēr man personīgi visvairāk iepriecināja starptautisko kolēģu teiktais par Valsts kontroles revidentiem. Proti, ka Valsts kontroles revidentiem “deg acis” par savu darbu. Šāds vērtējums dod pārliecību par sekmīgu Valsts kontroles darbu arī nākotnē.

Noslēgumam

Dažkārt, klausoties Valsts kontroles ziņojumos, var rasties sajūta, ka viss ir slikti. Tā noteikti nav. Valsts kontrole mērķtiecīgi veic revīzijas tajās jomās, kur saskatāmi lielākie riski un problēmas, tādēļ maz ticams, ka kāda liela, sistēmiska revīzija noslēgsies ar secinājumu, ka viss ir kārtībā. Vienlaikus mēs dzīvojam ļoti labā, sekmīgā, demokrātiskā un tiesiskā valstī, ko lielā mērā nodrošina mūsu piederība Eiropas Savienībai un citu attīstīto valstu kopai. Tomēr, ja salīdzinām ar citām attīstītajām valstīm, mums vēl ir, kur augt un tiekties. Noteikti mums nav daudz, kur atkāpties, bet ir jāķer rokā gan mūsu kaimiņi, gan citas valstis. Mēs varam būt lepni par sasniegto, bet no, otras puses, mums ir jābūt godīgiem pret sevi attiecībā uz neveiksmēm un kļūdām un tās atbildīgi jālabo!

Latvijas Republikas
Valsts kontrole

2023. gada 18. maijā
valsts kontrolieris Rolands Irklis
sniedz ziņojumu Saeimai

Novēlu, lai mums visiem kopīgiem spēkiem tas arī izdodas!